
Vritta Kusumarpanam

వృత్తకుసుమార్పణమ్

Document Information

Text title : Vrittakusumarpanam a hymn to Vishnu and a guide to Sanskrit Metres

File name : vRRittakusumArpaNam.itx

Category : vishhnu, sAhitya

Location : doc_vishhnu

Author : G S S Murthy

Transliterated by : G S S Murthy

Proofread by : G S S Murthy

Latest update : January 30, 2023

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

January 30, 2023

sanskritdocuments.org

వృత్తకుసుమార్పణమ్

Vritta Kusumarpanam, a hymn to Vishnu and
a guide to Sanskrit Metres by G S S Murthy

పూర్వార్థమ్

యోగముద్రాముపారూఢం నరసింహం హృది స్మరన్ |

(అనుష్టుభ్)

వృత్తలక్షణజిజ్ఞాసుః నామసంకీర్తనం హరేః || ౧ ||

కుర్వన్నాప్నోత్స్వవగమం వృత్తానాం లక్షణే జవాత్ |

ఇతి సఞ్ఞోన్త్య యతతే కర్తుమేషాం కృతిం హ్రీయా || ౨ ||

గోరూరుగ్రామసజ్ఞాతః శేల్వపిల్లైసుతోల్పధీః |

మూర్త్యుపాహ్వః శ్రీనివాసః సావధానం నిబోధత || ౩ ||

ప్రారమ్భకాంశాః శాస్త్రస్య పూర్వార్ధేత్త దర్శితాః |

హ్రస్వాక్షరోచ్ఛారణాయ యః కాలః సమపేక్షితః || ౪ ||

స ఏకమాత్రామిత ఇత్యుచ్యతే పూర్వసూరిభిః |

దీర్ఘాక్షరమనుస్వారవిసర్గాంతాక్షరాణి చ || ౫ ||

మాత్రాద్వయమితానీతి చ్ఛన్దఃశాస్త్రే నిగద్యతే |

సంయుక్తాక్షరపృష్ఠస్థం ద్విమాత్రమితి గణ్యతే || ౬ ||

హ్రస్వాక్షరం చేత్వాదాన్తే ద్విమాత్రం తదపి స్మృతమ్ |

ఏకమాత్రామితః కాలః లఘురిత్యాదృతైర్బుధైః || ౭ ||

ద్విమాత్రాప్రమితస్తావద్గురురిత్యభిధీయతే |

ఛన్దసాం లక్షణం వక్తుం సుకరం భవతాదితి || ౮ ||

అక్షరాణి త్రిశః పద్యే గుమ్భితాన్యాదితః క్రమాత్ |

తమక్షరగణం ప్రాహుః వృన్దం త్ర్యక్షరసమ్మితమ్ || ౯ ||

లఘ్వాదిర్యగణః ప్రోక్తః రగణః లఘుమధ్యమః |

లఘున్నస్తగణశ్చాథ గుర్వాదిర్భగణః స్మృతః ॥ ౧౦ ॥

గురుమధ్యస్తు జగణః గుర్వస్తః సగణో భవేత్ ।
నగణః స్యాత్సర్వలఘుర్మగణో లఘువర్జితః ॥ ౧౧ ॥

యత్రావశ్యో విరామః స్యాత్ పద్యవాచనకర్మణి ।
తత్స్నానం యతిమాహుః సా పాదాన్తే నియతా భవేత్ ॥ ౧౨ ॥

యతిస్థానే పదాన్తస్యాదితిచ్చన్దోవిదాం మతమ్ ।
ప్రదర్శ్యన్తేఽత్రోత్తరార్థే హృద్యవృత్తాని కానిచిత్ ॥ ౧౩ ॥

సమవృత్తస్యాద్యపాదే దృశ్యతే వృత్తలక్షణమ్ ।
యత్రాక్షరగణస్యాద్యమక్షరం గణసూచకమ్ ॥ ౧౪ ॥

“యశస్విన్” యగణం బ్రూతే “రక్ష మాం” రగణం తథా ।
“తృప్తోఽస్మి” తగణం వక్తి “సతతం” సగణం తథా ॥ ౧౫ ॥

భగణం “భార్గవ”పదం సూచయత్యత్ర పశ్యత ।
“జయన్త”పదమేవం హి జగణం సూచయేదిహ ॥ ౧౬ ॥

తథా “నిమిష”శబ్దస్తు నిర్దిశేన్నగణం స్తుతౌ ।
“మాజానే” మగణం బ్రూతే “హరే” లఘుగురూ తథా ॥ ౧౭ ॥

స్తోత్రే “విష్ణో”ఽథవా “శౌరే” గురుద్వన్ద్యే ప్రయుజ్యతే ।
పునరుక్తినిరోధార్థం యుజ్యన్తేఽన్యపదాని చ ॥ ౧౮ ॥

క్వచిల్లఘుగురుద్వన్ద్యం గురుద్వన్ద్యం గురు క్వచిత్ ।
పుథజ్సిర్దిశ్యతే తత్ర హేతుర్యతినిబన్ధనమ్ ॥ ౧౯ ॥

పదోత్తరార్థే దత్తౌ స్తః యతిర్వృత్తస్య నామ చ ।
గుణాశ్చ వసవశ్చైవ మునయోఽన్యపదాని చ । ౨౦ ॥

సంఖ్యోవాచిని యుజ్యన్తే యతినిర్దేశనే క్వచిత్ ।
న సర్వేషాం తు వృత్తానాం లక్షణం దిశ్యతేఽధునా ॥ ౨౧ ॥

నిర్దిశేదన్యవృత్తాని యథానిర్దిష్టమజ్ఞాసా ।
బాల ఏవ యథాశక్తి చ్చన్దోవ్యుత్పత్తిహేతునా ॥ ౨౨ ॥

ఉత్తరార్థమ్

- తృప్తోఽస్మి తుష్టోఽస్మి జయన్త శౌరే (ఇన్ద్రవజ్రా)
 గోవిన్ద నారాయణ కృష్ణ విష్ణో ।
 నామ్నేన్ద్రవజ్రేతి వదన్తి లోకే
 ఛన్దోవిదో వృత్తమిదం ప్రతీచ్ఛ ॥ ౨౩॥
- జయన్త తుష్టోఽస్మి జయేశ శౌరే (ఉపేన్ద్రవజ్రా)
 రమేశ లక్ష్మీశ ముకున్ద విష్ణో ।
 ఉపేన్ద్రవజ్రేతి బుధైః ప్రతీతం
 సమర్ప్యతే పాదయుగే తవాత్ర ॥ ౨౪॥
- శౌరే విష్ణో రామ హే రక్ష శార్ఙ్గన్ (శాలినీ)
 త్రాతాసి త్వం మత్ప్రమాదాన్ క్షమస్వ ।
 భిద్యేతాదౌ దేవ వర్తైశ్చతుర్భుః
 శాలిన్యాఖ్యం వృత్తమేతత్ప్రతీచ్ఛ ॥ ౨౫॥
- రక్ష మాం నిమిష రామ హే హరే (రథోద్ధతా)
 కృష్ణ శార్ఙ్గధర రాఘవ ప్రభో ।
 ఆమనన్తి కవయో రథోద్ధతాం-
 వృత్తమేతదధునా సమర్ప్యతే ॥ ౨౬॥
- రక్ష మాం నిమిష భార్గవ శౌరే (స్వాగత)
 రామ హే వరద కేశవ కృష్ణ ।
 స్వాగతేతి విదితం కవివృన్దే
 సన్నిధౌ తవ సమర్పితమద్య ॥ ౨౭॥
- భార్గవ భావన భూషణ శౌరే (దోధకమ్)
 శ్రీధర కేశవ మోహనమూర్తే ।
 దోధకమేతదితిప్రథితం భోః
 స్వీకురు మామవ రాఘవ విష్ణో ॥ ౨౮॥
- తృప్తోఽస్మి తుష్టోఽస్మి జయన్త శౌరే (ఉపేన్ద్రవజ్రా)
 జనేశ తోత్రాస్త్ర జయేశ విష్ణో ।
 ఉపేన్ద్రవజ్రా క్వచిదిన్ద్రవజ్రా
 నామ్నోపజాతిః కృపయా ప్రతీచ్ఛ ॥ ౨౯॥

భార్గవ విష్ణో నిమిష యశస్విన్ (మౌక్తికమాలా)

భూషణ శౌరే దమయ మమత్వమ్ ।

భూతయతిస్సౌదిహ నరకారే

మౌక్తికమాలాం వరద గృహాణ ॥ 30॥

రక్ష మాం నిమిష జయంత విష్ణో (చన్దికా)

ప్రత్యహం వితర మనః ప్రశాన్తిమ్ ।

అక్షరైర్భవతి యతిస్తు షడ్భిః

చన్దికాఖ్యనవవృత్తమవేహి ॥ 31॥

రక్ష మాం నిమిష భార్గవ శౌరే (నన్దన)

పుష్కరాక్ష మధుసూదన కృష్ణ ।

నూత్నవృత్తమిహ నన్దననామ

ప్రార్థయే భవతు తేఽమితభోగ్యమ్ ॥ 32॥

జయంత తృప్తోఽస్మి జయేశ రామ హే (వంశస్థమ్)

ముకుంద గోవింద రమేశ మధ్వరే ।

వదన్తి వంశస్థమిదం పురాతనాః

సమర్పయామ్యత్ర తవాజ్ఞీపజ్కజే ॥ 33॥

సతతం సుమతే సదయం సహసే (తోటకమ్)

మమ మన్దమతిం మమ ధార్ణ్యమహో ।

కథయన్తి హి తోటకమేతదితి

ప్రథితాః కృపయానుగృహాణ హరే ॥ 34॥

నిమిష భార్గవ భావన రామ హే (ద్రుతవిలమ్పితమ్)

వరద కేశవ మాధవ రక్ష మామ్ ।

ద్రుతవిలమ్పితమద్య మయార్చితం

సదయమద్య గృహాణ బలానుజ ॥ 35॥

తృప్తోఽస్మి తుష్టోఽస్మి జయంత రామ హే (ఇన్ద్రవంశా)

గోవింద లక్ష్మీశ నమామి మధ్వరే ।

భక్త్యైన్ద్రవంశాఖ్యమిదం కృతం మయా

స్వీకృత్య మాం పాహి కృపాపయోనిధే ॥ 36॥

యశస్విన్ యథేష్టం యదీత్యం యతేఽహం (భుజ్జప్రయాత)

కవిత్యే క్షమస్వ ప్రభో వేంకటేశ |
 భుజుప్రయాతే మదీయం ప్రయాసం
 ప్రతిచ్చాత్ర దోషానశేషాన్మమస్వ || 3౭||

నిమిష యశస్విన్ నియమ యతేఽహం (కుసుమవిచిత్రా)
 మమ కవితాయా కుసుమమకిచ్చితే |

తవ పదయుగ్యే సపది నిధాతుం
 వితరతు తోషం కుసుమవిచిత్రా || 3౮||

రామ హే రక్ష మాం రంహసా రావిణం (స్రగ్వణీ)

కృచ్చగర్తే గతం శ్రీనిధే మధ్యరే |
 పణ్డతా మణ్డతాః స్రగ్వణీం మన్వతే
 వృత్తమేతత్ప్రభో స్వీకురు ప్రార్థయే || 3౯||

సతతం భార్గవ రక్ష మాం యశస్విన్ (మధురా)
 సదయం సాన్వయ దుఃఖితం కృపాతో |

మధురాఖ్యం నవమర్పయామి వృత్తం
 యది హృద్యం న భవేత్తదా క్షమస్వ || ౪౦||

మాజానే నిమిష జయన్త రక్ష మాం భోః (ప్రహర్షిణీ)

కంసారే వరద రమేశ రామ శౌరే |
 ప్రోక్తం యద్భువనయతిః ప్రహర్షిణీతి
 ప్రేష్టా తే పదయుగలే సమర్పయామి || ౪౧||

నిమిష భార్గవ జయన్త జనేశ భోః (మదనికా)

వరద కేశవ రమేశ హరే ప్రభో |
 అభినవం తవ పదేఽద్య నివేశితం
 మదనికాఖ్యమిహ వృత్తమధోక్షజ || ౪౨||

తృప్తోఽస్మి భార్గవ జయన్త జయేశ శౌరే (వనన్తతిలకా)

గోవిన్ద కేశవ రమేశ రథాజుపాణే |
 ఖ్యాతం వనన్తతిలకేతి కవిప్రధానైః
 వృత్తం భవత్పదయుగేఽద్య సమర్పయామి || ౪౩||

నిమిష రామ విష్ణో రక్ష మాం రమ్యమూర్తే (బదరికాఖ్య)

శమయ కామబాధాం దుర్భరాం సత్వరం మే |

బదరికాఖ్యవృత్తే సప్తవర్ణైర్యతిః స్యాత్

ఇదమపూర్వమీశ ప్రార్థయే స్వీకురు త్వమ్ || ౪౪||

నిమిష నియమ విష్ణో రక్ష మాం రామ శౌరే

(మాలినీ)

వరద సుఖద భక్తం పశ్య మాం సత్యవాక్య |

యతిరిహ వసుసంజ్ఞా మాలినీతి ప్రసిద్ధం

తవపదయుగలేఽహం వృత్తమార్తోఽర్పయామి || ౪౫||

యతేఽహం మాజానే నిమిష సతతం భార్గవ హరే

(శిఖరిణీ)

కవిత్యే వైదుష్యం న మయి సుతరాం యాదవపతే |

యతిః షడ్భిర్వర్ణైరిహ శిఖరిణీవృత్తమధునా

ప్రతీచ్ఛదం విష్ణో పరిహర మదీయానఘగణాన్ || ౪౬||

జగత్సు సతతం హరే నియమ రామ హే రక్షకాః

(పృథ్వీ)

భవన్తి న భవద్విధాః ప్రణతపాలనే జాగరాః |

రమేశ భువి కథ్యతే బుధజనేషు పృథ్వీతి యన్-

మయాత్ర హి సమర్ప్యతే యతిరిహోష్టవర్ణైః ప్రభో || ౪౭||

శౌరే విష్ణో శార్ఙ్గిన్ నిమిష సుమతే భూషణ హరే

(సంరమ్భమ్)

దృప్తం మత్తం దుష్టం శమద సురుచే మామవ విధో |

వృత్తం సంరమ్భాఖ్యం ఋతుయతియుతం స్వీకురు నవం

ప్రీత్యై భూయాత్తేఽదో వరద కరుణాభే నరహరే || ౪౮||

విష్ణో శౌరే నిమిష సతతం రక్ష మాం రామ దాసం

(మన్దాక్రాంతా)

ప్రహ్వాం భక్తం రఘువర హరే దేవ కారుణ్యమూర్తే |

మన్దాక్రాంతేత్యభిహితమిదం వృత్తమాస్వాద్యలాస్యం

త్వత్పాదాభ్యే మునియతియుతం న్యస్య శాన్తిం వ్రజామి || ౪౯||

శౌరే విష్ణో యశస్విన్ నిమిష సుమతే భార్గవ హరే

(మన్దార)

పశ్చాత్తాపాత్ప్రదగ్ధం వరద కృపయా పారయ భవాత్ |

ప్రోక్తం మన్దారనామ్నా మునియతియుతం స్వీకురు నవం

భూయాత్తుభ్యం ముదార్థం సహృదయహితం మాధవ విభో || ౫౦||

మాజానే సతతం జడోఽస్మి సుమతేఽత్ప్రప్తోఽస్మి తప్తోఽస్మిభోః

(శార్దూలవిక్రీడిత)

శాన్తిం దేహి భవత్కృతాక్షసల్మలైర్మద్విగ్రహం స్నాపయన్ |

వర్ణైర్ద్రావదశభిర్యతిర్నియమితా శార్దూలవిక్రీడితే

వృత్తేఽస్మిన్ భవతే సమర్పితమిదం లక్ష్మీప్రియ స్వీకురు ॥ ౫౧॥

విష్ణో శౌరే యశస్విన్ నియత నియమ తే దేవ తృప్తోఽస్మి దాసః (స్రగ్ధరా)

కంసారాతే విధాతః మధుమథన హరే చక్రపాణే దయాలో ।

యస్మిన్ ద్విః స్యాన్మునియతినియమః స్రగ్ధరేఽతిరితే భోః

తత్త్వత్ప్రీత్యై కృపాలో తవపదయుగలే సాదరం నిక్షిపామి ॥ ౫౨॥

సుమతే సతతం జయన్త భోః సదయం భావన రక్ష మాం హరే । (లలితా)

లలితేతి బుధైరుదాహృతే తవ నేత్రద్యుతిపాతమాదిశేః ॥ ౫౩॥

వరద నిమిష రక్ష మాం యశస్విన్ (పుష్పితాగ్రా)

నియమ జయన్త జనేశ రామభద్ర ।

తవ పదయుగలే నివేశ్య భక్త్యై

దృఢచరణాం ప్రణమామి పుష్పితాగ్రామ్ ॥ ౫౪॥

వృత్తకుసుమాని తవపదయుగలే భక్త్యై సమర్పితాని హరే । (ఆర్యా)

స్వీకుర్వకించినన్మణా సురభిఃప్రసరతు తవ కరుణయా ॥ ౫౫॥

ఇతి వృత్తకుసుమార్పణం సమాప్తమ్ ।

Composed, encoded, proofread by

G S S Murthy murthygss at gmail.com

Vritta Kusumarpanam

pdf was typeset on January 30, 2023

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

